

Konsultacje programu Aktywni Obywatele - Fundusz Regionalny

RAPORT

I. Informacje ogólne

Jako operator Programu Aktywni Obywatele - Fundusz Regionalny (Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej - lider, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, Fundacja Edukacja dla Demokracji), w dniach 16 stycznia - 7 lutego 2020 roku przeprowadziliśmy konsultacje społeczne naszych założeń dot. metodologii jego realizacji. Osoby chętne mogły wziąć udział w konsultacjach wypełniając : kwestionariusz online bądź uczestnicząc w jednym z 5 spotkań konsultacyjnych w regionach. Założenia dot. realizacji Programu zamieściliśmy w *Materiale do dyskusji*, bazowym dokumencie, do którego odnosiliśmy się przygotowując kwestionariusz oraz prowadząc spotkania konsultacyjne. Informacje o konsultacjach zostały zamieszczone na stronach internetowych partnerów konsorcjum, ich oddziałów regionalnych, w mediach i społecznościowych, na portalu NGO.PL; zostały również rozesłane pocztą elektroniczną do organizacji pozarządowych, jednostek samorządu terytorialnego, instytucji administracji centralnej oraz innych podmiotów (na ponad 900 adresów email).

II. Komponenty konsultacji: metodologia i uczestnicy

1. Kwestionariusz online

W dniu 16 stycznia 2020 roku na stronie internetowej Programu został udostępniony konsultacyjny kwestionariusz online. Ankieta zawierała pytania dotyczące działalności organizacji biorących udział w badaniu oraz pytania dotyczące zagadnień merytorycznych, związanych z koncepcją Programu (17 pytań): zidentyfikowanych wyzwań i problemów, możliwych do podjęcia działań w trzech głównych obszarach wsparcia Funduszu oraz w obszarze wsparcia instytucjonalnego. Kwestionariusz w wersji PDF dostępny jest pod linkiem:

<https://aktywniobywatele-regionalny.org.pl/wp-content/uploads/2020/02/Aktywni-Obywatele-Fundusz-Regionalny-Konsultacje.pdf>

W badaniu wzięło udział 55 respondentów z 13 województw. Wśród nich 2 reprezentowało administrację centralną, 8 - jednostki samorządu terytorialnego, 43 - organizacje społeczne, 2 - grupy nieformalne.

Kwestionariusz można było wypełniać do dnia 7 lutego 2020.

2. Regionalne spotkania konsultacyjne

W Programie Aktywni Obywatele - Fundusz Regionalny chcemy położyć szczególny nacisk na wymiar regionalny i lokalny, dlatego zdecydowaliśmy się na organizację spotkań konsultacyjnych w regionach i w ten sposób ułatwić udział w nich organizacjom działającym poza głównymi ośrodkami miejskimi. Odbły się 4 takie spotkania:

- w Szczecinie w dniu 23.01.2020, w ośrodku regionalnym FRDL przy ul. Kolumba 86 - uczestniczyło w nim **10** osób z województwa zachodniopomorskiego, spotkanie było prowadzone przez Martynę Bogaczyk z Fundacji Edukacja dla Demokracji;

- w Rzeszowie w dniu 24.01.2020, w ośrodku regionalnym FRDL przy ul. Kolejowej 1 - uczestniczyło w nim **15** osób z województwa podkarpackiego, spotkanie było prowadzone przez Katarzynę Zakroczymską z Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej;
- we Wrocławiu w dniu 3.02.2020, w ośrodku regionalnym FRDL przy ul. Piłsudskiego 43 - uczestniczyło w nim **16** osób: 15 z województwa dolnośląskiego i 1 z wielkopolskiego, spotkanie było prowadzone przez Jacka Królikowskiego z Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego;
- w Białymstoku w dniu 3.02.2020, w ośrodku regionalnym FRDL przy ul. Choroszczańskiej 31 - uczestniczyły w nim **22** osoby z województwa podlaskiego, spotkanie było prowadzone przez Ewę Pinterę z Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej.

Rekrutacja na spotkania odbywała się za pomocą formularza zgłoszeniowego dostępnego na stronie internetowej Programu (aktywniobywatele-regionalny.org.pl).

Każde ze spotkań trwało ok. 3 godzin i miało podobną strukturę: obejmowało prezentację założeń Programu oraz pracę warsztatową w 3 grupach odpowiadających 3 obszarom wsparcia Programu.

Tematyka warsztatów dotyczyła wyzwań i problemów z zakresu danego obszaru, a także proponowanych działań. Uczestnicy zapisywali wnioski z dyskusji i prezentowali je na forum. W ostatniej części wszystkich spotkań odbyły się konsultacje na temat projektów o znaczeniu specjalnym oraz dyskusje o możliwościach wsparcia instytucjonalnego dla organizacji społecznych i podstawowych założeniach organizacyjnych konkursów grantowych. Wyniki dyskusji, postulowane zmiany, zidentyfikowane nowe wyzwania oraz odpowiadające im działania zostały zapisane w formie zestandaryzowanych raportów ze spotkań i dołączone do wyników konsultacji.

3. Główne spotkanie konsultacyjne

6 lutego 2020 w Łodzi odbyło się ostatnie spotkanie konsultacyjne. Miało ono charakter częściowo spotkania regionalnego, skierowanego przede wszystkim do uczestników z regionu łódzkiego i mazowieckiego, a częściowo głównego spotkania, podsumowującego całość konsultacji. Spotkanie zostało zorganizowane i przeprowadzone wspólnie z przedstawicielami Biura Mechanizmów Finansowych EOG w Brukseli. Uczestniczyło w nim 40 osób, reprezentujących przede wszystkim organizacje z województwa łódzkiego (27), ale także mazowieckiego (6), śląskiego (3), dolnośląskiego (2) oraz pomorskiego i małopolskiego (po 1). Obszary działalności tych organizacji związane są z rozwojem społeczności lokalnych, ochroną środowiska, przeciwdziałaniem przemocy domowej, prawami człowieka czy rzecznictwem. Niektóre z nich mają też charakter parasolowy. W spotkaniu uczestniczyli również przedstawiciele Ambasady Norwegii oraz Programu Aktywni Obywatele - Fundusz Krajowy.

Rekrutacja na główne spotkanie konsultacyjne została przeprowadzona, podobnie jak w przypadku spotkań regionalnych, za pomocą formularza zgłoszeniowego online.

Zajęcia były prowadzone przez Annę Striethorst (BMF Bruksela), Cezarego Trutkowskiego (FRDL), Martynę Bogaczyk (FED), Katarzynę Zakroczymską (FRDL), Jacka Królikowskiego (FRSI) oraz Martina Watsona (agencja Prospex, Bruksela).

Celem spotkania, podobnie jak w przypadku pozostałych spotkań, było przedstawienie założeń Programu, zidentyfikowanie wyzwań i problemów oraz określenie możliwych do podjęcia działań. Dokumentem bazowym, na którym opieraliśmy się przygotowując program spotkania, był *Materiał do dyskusji*.

Konsultacje były prowadzone w języku polskim i angielskim z tłumaczeniem symultanicznym. Spotkanie rozpoczęło się od sesji plenarnej, podczas której nastąpiła prezentacja założeń Programu zarówno z perspektywy Biura Mechanizmów Finansowych EOG, jak i operatora. Następnie uczestnicy zostali podzieleni na 3 grupy warsztatowe odpowiadające trzem planowanym obszarom wsparcia Programu, którymi są:

- Prawa człowieka i równe traktowanie (grupa prowadzona przez Martynę Bogaczyk)
- Sprawiedliwość społeczna i przeciwdziałanie wykluczeniu (grupa prowadzona przez Jacka Królikowskiego)
- Demokracja lokalna i aktywność obywatelska (grupa prowadzona przez Katarzynę Zakroczymską).

W trakcie pierwszej sesji każda z grup komentowała przedstawione w *Materiale do dyskusji* wyzwania i problemy odnoszące się do poszczególnych obszarów wsparcia. Następnie uczestnicy wspólnie identyfikowali i analizowali dodatkowe wyzwania oraz omawiali działania możliwe do realizacji w danym obszarze. Podczas kolejnej sesji warsztatowej, prowadzonej w tych samych trzech grupach, identyfikowano potrzeby i działania w ramach czwartego obszaru: Rozwój instytucjonalny i zwiększenie stabilności organizacji społecznych. Skonsultowano także podstawowe założenia konkursu grantowego oraz planowane projekty o znaczeniu specjalnym.

Spotkanie zakończyło się sesją plenarną, podczas której przedstawiciele BMF oraz operatora poinformowali o dalszych krokach w realizacji Programu oraz możliwych terminach pierwszych konkursów grantowych. Pod koniec wywiązała się także otwarta dyskusja z uczestnikami.

Program spotkania jest dostępny jako załącznik do niniejszego dokumentu.

Wyniki konsultacji w każdej z trzech grup zostały zapisane w formie zestandaryzowanego raportu.

W konsultacjach Programu Aktywni Obywatele - Fundusz Regionalny uczestniczyło 158 organizacji: 55 w badaniu online i 103 w pięciu spotkaniach.

Wyniki wszystkich konsultacji zostały zebrane i przeanalizowane. Będą one bardzo ważnym elementem planowania szczegółowej koncepcji Programu.

III. Podsumowanie wyników konsultacji

Prezentujemy wyniki konsultacji w formie uwag, sugestii i komentarzy zebranych od uczestników badania za pomocą kwestionariusza online oraz podczas pięciu spotkań konsultacyjnych. Powtarzające się propozycje zostały zebrane w ogólne kategorie obejmujące zagadnienia o tym samym charakterze. Sformułowania zostały poddane bardzo podstawowej redakcji.

Prawa człowieka i równe traktowanie

Zidentyfikowane wyzwania i problemy (dodatkowe w stosunku do *Materiału do dyskusji*):

- trudności w budowaniu partnerstw pomiędzy grupami nieformalnymi a organizacjami społecznymi;
- brak wymiany informacji pomiędzy organizacjami społecznymi, brak platformy współpracy;
- placówki edukacyjne zależne od jednostek samorządu terytorialnego - problemy we współpracy organizacji społecznych ze szkołami;
- brak społecznej świadomości na temat tego, że zmiany w systemie prawnym wpływają na każdego obywatela;
- edukacja nie jest uważana za jedno z praw człowieka;
- brak świadomości tego, że prawa człowieka nie są abstrakcją/koncepcją teoretyczną, tylko czymś, co ma związek z każdym z nas;
- brak umiejętności oddzielania prawdy od fałszu w przekazach medialnych;
- organizacje społeczne nie mają umiejętności poszukiwania partnerstw, które często mogą być znalezione w nieoczywistych sektorach/grupach;
- dezinformacja - brak wiedzy, jak się przed nią chronić, brak umiejętności krytycznego myślenia, brak kompetencji medialnych;
- brak tolerancji wobec osób bezdomnych, uzależnionych od alkoholu/narkotyków (postawy prezentowane również przez osoby publiczne);
- ograniczony dostęp do pomocy psychologicznej i zdrowotnej dla osób starszych i bezdomnych;

- prawa osób bezdomnych nie są przestrzegane;
- niewystarczająca współpraca pomiędzy organizacjami społecznymi;
- brak wiedzy na temat mniejszości powodujący wzrost stereotypów;
- łamanie praw pracowniczych w stosunku do migrantów; brak wiedzy na temat własnych praw w środowisku migrantów;
- łamanie prawa do wypowiedzi i prezentowania opinii naukowych na uczelniach wyższych;
- próby ograniczenia praw rodzicielskich w edukacji szkolnej (programy nauczania, programy wychowawcze);
- działania antydyskryminacyjne skupione na aktach przemocy, a nie na szerszej perspektywie (brak działań prewencyjnych).

Proponowane działania:

- promowanie dobrych praktyk w dziedzinie praw człowieka (konferencje lokalne, materiały edukacyjne, wizyty studyjne do organizacji społecznych i miejsc, gdzie dobre praktyki są stosowane);
- budowanie poczucia bezpieczeństwa w niestabilnym środowisku - wsparcie prawne, medyczne i finansowe; wsparcie dla prześladowanych aktywistów;
- szkolenia z budowania kompetencji medialnych;
- współpraca organizacji pracujących w obszarze praw człowieka (lokalne sieci i konsorcja zbierające młodych i dorosłych, grupy nieformalne);
- wsparcie merytoryczne dla nauczycieli w zakresie edukacji o prawach człowieka;
- kampanie informacyjne dotyczące najważniejszych zidentyfikowanych wyzwań;
- mechanizmy finansowe do wspierania grup nieformalnych;
- pozytywne kampanie dotyczące równości płci;
- wsparcie dla formalnej, nieformalnej i pozaformalnej edukacji o prawach człowieka (w różnych formach, np. edukacja wielokulturowa, antydyskryminacyjna, zarządzanie różnorodnością);
- wsparcie dla ofiar łamania praw człowieka (np. prawne, materialne, psychologiczne, instytucjonalne, rzecznicze, czasowe schroniska dla ofiar przemocy);
- badanie, monitoring i ewaluacja przestrzegania praw człowieka;
- działania rzecznicze;
- przeciwdziałanie przemocy w sieci.

Sprawiedliwość społeczna i przeciwdziałanie wykluczeniu

Zidentyfikowane wyzwania i problemy (dodatkowe w stosunku do *Materiału do dyskusji*):

- niewystarczająca liczba programów skierowanych do mniejszości narodowych;
- niewystarczająca liczba działań integracyjnych;
- brak rozwiązań prawnych ułatwiających członkom mniejszości narodowych udział w wyborach;
- strach przed penalizacją działań na rzecz mniejszości seksualnych;
- polityka administracji centralnej utrudniająca działania lokalne na rzecz mniejszości seksualnych;
- dezinformacja w mediach publicznych oraz w przekazie administracji centralnej w obszarze równości płci i mniejszości seksualnych;
- brak współpracy pomiędzy organizacjami społecznymi a administracją lokalną;
- wykluczenie cyfrowe osób starszych i bezdomnych;
- ograniczony dostęp osób z niepełnosprawnościami do stron internetowych (portale nie są dostosowane do potrzeb osób niewidomych, budynki nie są dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową);
- eurosieroctwo jako nowy czynnik wykluczenia;

- brak systemu wsparcia dla osób starszych i ich opiekunów;
- brak polityki integracyjnej na poziomie centralnym utrudnia działania na poziomie lokalnym;
- brak planowania przestrzennego skutkujący nierównościami społecznymi;
- ekstremalnie trudna sytuacja ludzi starszych w małych miejscowościach ze zmniejszającą się populacją.

Proponowane działania:

- kampanie i warsztaty (mające na celu podniesienie świadomości społecznej i redukcję stereotypów) w placówkach edukacyjnych;
- upowszechnienie dostępności cyfrowej dla osób niepełnosprawnych w standardzie WCAG 2.1;
- przeciwdziałanie wykluczeniu osób uzależnionych - kampanie, działania edukacyjne, wsparcie psychologiczne, lokalne systemy wsparcia wśród osób zagrożonych wykluczeniem (prewencja uzależnienia od narkotyków, ekranu, zakupów, pracy, pornografii);
- działania edukacyjne dla osób zagrożonych wykluczeniem (dopasowanie tematyczne, kompetencje kluczowe jako podstawowy czynnik strategii wyjścia z wykluczenia);
- kampania ogólnopolska promująca cele Funduszu Aktywni Obywatele (EOG);
- sieciowanie organizacji realizujących projekty w ramach Programu;
- sieciowanie współpracy: organizacje społeczne - administracja lokalna - biznes;
- współpraca instytucji edukacyjnych i ośrodków pomocy społecznej;
- działania międzypokoleniowe skierowane nie tylko do osób dotkniętych wykluczeniem, ale także do ich najbliższego otoczenia (np. rodziny);
- wsparcie wolontariatu osób młodych (superwizja, wsparcie zewnętrzne);
- różnorodne działania integracyjne (artystyczne, fizyczne, psychologiczne);
- badania wykluczenia społecznego;
- budowanie systemów włączenia społecznego dla osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem (rynek pracy, system edukacji zawodowej, wsparcie rozwoju zawodowego, podmioty ekonomii społecznej, różne formy współpracy międzyinstytucjonalnej, dostępność dla osób z niepełnosprawnością, lokalni rzecznicy wykluczonych itp.);
- system konsultacji publicznych;
- promocja dobrych praktyk w zakresie prewencji wykluczenia społecznego (m.in. wizyty studyjne);
- działania rzecznicze w zakresie polityki regionalnej i lokalnej;
- partnerstwa międzyinstytucjonalne;
- działania związane z dostępnością przestrzeni publicznej (planowanie przestrzenne, przeciwdziałanie gentryfikacji).

Demokracja lokalna i aktywność obywatelska

Zidentyfikowane wyzwania i problemy (dodatkowe w stosunku do *Materiału do dyskusji*):

- w programach edukacji obywatelskiej brak komponentów dotyczących organizacji społecznych i ich roli w społeczeństwie obywatelskim (potrzeba wsparcia organizacji, potrzeba stabilnych źródeł finansowania, grupy nieformalne i inicjatywy obywatelskie); niski poziom edukacji obywatelskiej, potrzeba wychowania w duchu obywatelskim;
- problemy z pozyskiwaniem środków przez grupy nieformalne związane z edukacją obywatelską;
- brak poczucia wpływu na polityki lokalne;
- brak sieciowania informacji dotyczących działań eksperckich organizacji - działania nieskoordynowane, marnowanie potencjału;
- brak umiejętności współpracy (dialog, proces decyzyjny) wynikający z braku edukacji w tym zakresie;
- problem z dostępem do informacji publicznej, szczególnie w małych, wiejskich gminach;

- brak świadomości obywateli dotyczącej wpływu na rozwój lokalny;
- aktywność publiczna często postrzegana przez władze lokalne i współobywateli jako "polityczna" (ludzie myślą, że nie jest możliwe działanie pro publico bono);
- konsultacje społeczne prowadzone powierzchownie, postrzegane jako sztuczny proces (dewaluacja procesu);
- negatywny stosunek władz lokalnych do wyrażanych opinii mieszkańców;
- niewystarczająca komunikacja władz lokalnych w sprawie planów i działań dotyczących społeczności lokalnych;
- coraz mniejsza liczba zadań publicznych powierzonych organizacjom społecznym przez władze lokalne, coraz mniejsza liczba konkursów;
- propaganda przeciwko organizacjom ekologicznym, wizerunek "ekoterrorysty".

Proponowane działania:

- różne formy edukacji obywatelskiej (wiedza, umiejętności, postawy) - formalnej, nieformalnej i pozaformalnej (warsztaty, debaty publiczne, kształtowanie postaw społecznych, wolontariat, ekologia) dla różnych odbiorców;
- różne formy integracji i sieciowania na poziomie lokalnym i regionalnym między różnymi typami odbiorców i instytucji (warsztaty, spotkania, wolontariat, platformy wymiany doświadczeń, lokalne centra wsparcia NGO, nowe modele współpracy międzysektorowej);
- kompendium wiedzy opartej na badaniach, dotyczącej sektora pozarządowego;
- działania rzecznicze (np. wzmacnianie rozpoznawalności organizacji, lokalne programy współpracy władz z NGO, bezpieczeństwo energetyczne);
- praktyka obywatelska dla młodych: młodzieżowe rady, sieciowanie, programy edukacyjne;
- działania strażnicze (np. monitoring, mapy interaktywne obsługiwane przez lokalne sieci organizacji, współpraca z administracją lokalną, NGO a sektor prywatny);
- media obywatelskie, promocja zaangażowanego lokalnego dziennikarstwa;
- przezwyciężenie polaryzacji politycznej w działaniu organizacji;
- promocja energetyki obywatelskiej i rozproszonej;
- budowanie zaangażowania i wpływu na kształt strategii polityk społecznych;
- aktywizacja społeczna w obszarze ochrony środowiska i zmian klimatycznych;
- kampanie społeczne (np. bezpieczeństwo energetyczne, energetyka obywatelska, wydajność energetyczna, konsultacje publiczne, dostęp do informacji publicznej, aktywność obywatelska);
- kształtowanie kompetencji medialnych i informacyjnych.

Wsparcie instytucjonalne i zwiększenie stabilności organizacji społecznych

Zidentyfikowane potrzeby i proponowane działania:

- fundraising i dywersyfikacja źródeł finansowania: szkolenia, warsztaty, coaching, dostęp do informacji, strategie działania organizacji, testowanie produktów;
- doskonalenie personelu organizacji społecznych: certyfikowane programy, studia podyplomowe, szkolenia (np. efektywny dialog z władzami lokalnymi, przywództwo, zarządzanie, języki obce, marketing, myślenie strategiczne, umiejętności rzecznicze, wolontariat, komunikacja, PR, pozycjonowanie marki);
- możliwość zakupu licencjonowanego oprogramowania, sprzętu, wyposażenia biura; dofinansowanie kosztów utrzymania biura, stron internetowych, serwerów na dłuższy czas, platform e-learningowych;
- wprowadzanie modeli dobrego zarządzania: przejmowanie przywództwa, staże, mentoring, planowanie strategiczne, zarządzanie zmianą i zasobami, zarządzanie różnorodnością, dywersyfikacja funkcji w organizacji;

- dostęp do niskokosztowych przestrzeni dedykowanych NGO: biura, powierzchnie konferencyjne, przestrzenie coworkingowe itd.;
- doradztwo eksperckie, pomoc i usługi prawne (np. pomoc w budowaniu strategii organizacji, strategii fundraisingowej, PR, pomoc w tworzeniu dokumentów wewnętrznych i procedur; wsparcie psychologiczne (np. wypalenie zawodowe pracowników i aktywistów);
- wsparcie cyfrowe: narzędzia sieciujące i komunikacyjne, dofinansowanie różnego rodzaju forów; bezpieczeństwo cyfrowe: szkolenia i audyty; przeciwdziałanie atakom cyfrowym: dezinformacja, hakowanie, wirusy, zachowanie w czasie ataku;
- nowoczesne metody diagnozy lokalnej i analizy potrzeb, strategie rozwoju organizacji i standardy funkcjonowania NGO;
- budowanie kapitałów żelaznych;
- wsparcie rozwoju nowego pokolenia aktywistów: inkubator dla grup nieformalnych, wsparcie rozwoju kompetencji, szczególnie w planowaniu projektowym i przygotowaniu wniosków (coaching, szkolenia, warsztaty itp.);
- sieciowanie międzynarodowe: wizyty studyjne, wymiana wiedzy, wymiana i identyfikacja dobrych praktyk, stypendia, staże;
- wzmacnianie wizerunku organizacji społecznych w małych miastach i na wsi.

Wyniki konsultacji stanowią istotne uzupełnienie *Materiału do dyskusji*. Staną się ważnym wkładem do budowy logiki interwencji Programu i tworzenia dokumentów będących podstawą do ustalenia założeń konkursów grantowych.

Załączniki:

1. [Materiał do dyskusji](#)
2. [Kwestionariusz on-line](#)
3. [Program spotkania konsultacyjnego](#)
4. [Przykładowa prezentacja dotycząca Programu](#)